

Regionálny obraz korelačnej závislosti medzi volebnými preferenciami a vybranými sociálnymi charakteristikami populácie Slovenska

Regional reflection of correlation dependence between voter preferences and chosen social population characteristics of Slovakia

Martin Plešivčák | plesivcak@fns.uniba.sk

Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

ABSTRAKT

Volebné správanie obyvateľstva je definované širokou škálou politických, sociálnych, ekonomických, kultúrnych a psychologických faktorov daných dlhodobým historickým vývojom a geografických kontextom priestorových jednotiek, ktoré zásadným spôsobom vplyvajú na konečné volebné rozhodnutie obyvateľov v nich žijúcich. Hlavným cieľom predkladaného príspevku je identifikovanie a kvantifikovanie tesnosti vzťahu medzi priestorovou kompozíciou charakteristík sociálnej štruktúry obyvateľstva a volebnými preferenciami elektorátu v parlamentných voľbách na Slovensku uskutočnených v roku 2010. Regionálny kontext tejto problematiky je v rámci štúdie náležite zdôraznený. Za účelom dosiahnutia vytýčených výskumných cieľov bol využitý Pearsonov korelačný koeficient, ukazovateľ merajúci štatistickú závislosť, v tomto prípade národnostnej, religióznej, vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva, rovnako ako podielu poproduktívnej zložky populácie a to vo vzťahu k volebným výsledkom. V rámci tohto výskumu bola smerom k volebným preferenciám elektorátu zistená najsilnejšia korelačná väzba spomedzi uvažovaných premenných v prípade národnostnej štruktúry obyvateľstva. Slabšiu, avšak stále dostatočne významnú štatistickú súvislosť vykazovala štruktúra obyvateľstva podľa stupňa dosiahnutého vzdelania. Tieto zistenia môžu byť užitočné pre samotné politické subjekty pri tvorbe straníckej stratégie v procese volebnej agitácie a v konečnom dôsledku môžu významným spôsobom napomôcť k maximalizácii ich volebného zisku.

ABSTRACT

Voter behavior is defined by vast scale of political, social, economic, cultural and psychological factors given by both long-term historical development and geographical context influencing on ultimate voting decision-making of citizens. The main goal of this study is to identify and quantify tightness of relation between spatial composition of social structure characteristics of population and voter preferences at 2010 Slovak parliamentary elections. The regional context of this question is particularly emphasized. Pearson correlation coefficient, indicator measuring statistical correlation, in this case of national, religious, educational population structure and also share of postproductive population towards election outcomes was used in order to reach the aims of this research. The greatest statistical congruence of national structure characteristics, less but still significant in case of level of reached education in relation to voter preferences was found out within this study. These findings might

be useful for political parties in process of creating party strategy for voter agitation and finally for maximizing their election gains.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

funkčné mestské regióny, korelačná závislosť, politické strany, sociálne charakteristiky, volebné preferencie

KEY WORDS

correlation dependence, functional urban regions, political parties, social characteristics, voter preferences

Úvod

Volebné preferencie obyvateľstva sú determinované širokou škálou faktorov ovplyvňujúcich konečné volebné rozhodnutie jednotlivcov pri samotnom volebnom akte. Finálna podoba volebných výsledkov je odrazom rôznorodosti volebných preferencií, ktorá pramení z odlišného voličského správania obyvateľov daného štátu, regiónu, mesta či obce. Existuje mnoho teórií a modelov snažiacich sa o pomenovanie, vysvetlenie či predikciu vplyvov stojacich za konečným volebným výberom jednotlivcov. Klasický prístup ponúkajúci vysvetlenie volebných preferencií cez charakteristiky sociálnej štruktúry obyvateľstva je reprezentovaný teóriou oblastí sociálneho štiepenia zdôrazňujúcou triedne usporiadanie v otázke volebného výberu, ktorú však mnoho autorov anglosaskej školy volebného výskumu (Dalton et al., 1984, Inglehart, 1990, Franklin et al., 1992, Kaase a Klingemann, 1994, Dalton, 1996, Thomassen, 2005) považuje v prípade vyspelých západných demokracií za upadajúcu na význame, pričom vo vzťahu ku konceptu hlasovania na základe príslušnosti k sociálnej triede deklarujú „výrazné preferenčné straty“. Na druhej strane však existuje akademická a výskumná obec, ktorá aj naďalej pripisuje pozíciu v rámci sociálnej štruktúry značný vplyv na podobu konečných volebných výsledkov (Berelson et al., 1954, Lipset a Rokkan, 1967, Bartolini a Mair, 1990, Andersen a Heath, 2000). Prívrženci názoru o poklese dôležitosti triedneho hlasovania na charakter volebných preferencií sa zhodujú v tom, že vplyv sociálneho štiepenia v prípade vyspelých západných demokracií za posledné dekády značne poklesol, a to minimálne z dvoch dôvodov. Po prvé, vďaka

kompozičného efektu: počet tých, ktorí sú integrovaní do týchto štípení, sa postupom času zmenšil z dôvodu premeny spoločnosti (napr. výrazný pokles počtu katolíkov, ktorí sa aktívne hlásia k cirkvi). Po druhé, z dôvodu oslabenia vzťahu medzi určitou skupinou spoločnosti a výberom politickej strany (napr. už nie všetci katolíci, ktorí sa hlásia k cirkvi, volia katolícke alebo kresťansko-demokratické strany) (Kaase a Klingemann, 1994). Avšak konštatovania o poklese dôležitosti oblastí sociálneho štípenia pre vysvetlenie volebného výberu sú aj naďalej sčasti sporné. Na konci 80-tych rokov Bartolini a Mair tvrdili, že hypotéza „primrznutia k strane“ stále platí (Bartolini, Mair, 1990). Úloha oblastí sociálneho štípenia pri volebnom výbere jednotlivca sa v rámci západoeurópskych volebných výskumov stále skúma.

O opodstatnenosti diskusií v prípade vývoja vplyvu sociálnej kompozície spoločnosti na volebné preferencie obyvateľov štátov západnej Európy či severnej Ameriky nemožno pochybovať, nakoľko tieto krajiny majú s demokratickým spôsobom voľby verejných funkcií dlhodobú, v niektorých prípadoch stáročnú skúsenosť. To vytvára priestor na zamyslenie sa nad tým, do akej miery ovplyvnil proces meniacej sa demokratickej spoločnosti paletu faktorov prejavujúcich sa vo volebnom správaní jej obyvateľov. Je však otázne, v akom štádiu vývoja sa nachádza volebné správanie slovenských občanov, ktorí ani zďaleka nedisponujú takou skúsenosťou so slobodným volebným výberom, ako ich západoeurópski či severoamerickí „kolegova“. Sme niekde na začiatku „cesty“ alebo vplyvy sú od miesta k miestu rovnaké, resp. podobné nehľadiac na geografický kontext, históriu či stupeň spoločenského vývoja krajiny a regiónov v nej?

Slovenským politickým výskumom sa po nástupe demokracie zaoberalo viacero autorov (Bútora et al. 1999, Mezežnikov et al. 2003). Jednou z prvých prác zaoberajúcou sa úspešnosťou politických strán v širokokoncipovaných regiónoch Slovenska bol článok Brunna a Vlčkovej (1994). Vlčková (1995) sa pozrela na rýchly sled troch parlamentných volieb z obdobia rokov 1990-1994 zdôrazňujúc ich základné geografické aspekty. Problematika volebného správania obyvateľov však nebola tak masovo riešená. Vývoju volebných preferencií vybraných politických strán v období rokov 1994-1998 a analýze volebného správania ich voličov venovali pozornosť Gyárfášová a Kúska (1999). Na úlohu médií i vo vzťahu k volebným preferenciám obyvateľov sa vo svojom výskume zamerl Škollay (1999). Vašečka (1999) komentoval „prelomové“ voľby v roku 1998 z pohľadu rómskej menšiny a jeho volebného správania. Hodnotové orientácie rôznych skupín populácie a ich pozície na lavo-pravom politickom spektre prezentoval vo svojej práci Krivý (2000), pričom si všiml i geografický kontext tejto problematiky. Tento autor sa taktiež venoval volebným výsledkom a úspešnosti jednotlivých politických strán v rôznych geografických prostrediach odlišných etnicky, veľkosťou populácie či z hľadiska ich rurálneho a urbánneho charakteru (Krivý, 1999). Pozornosť na urbánne volebné preferencie zamerl Mariot (1999), ktorý zároveň vytvoril typizáciu slovenských miest na základe volebných preferencií. Asi najkomplexnejšou prácou zdôrazňujúcou priestorový kontext pri riešení problematiky volebného správania obyvateľov Slovenska je publikácia, v ktorej Krivý

spolupracoval i s ďalšími odborníkmi z prostredia volebného výskumu (Krivý et al., 1996).

Tento príspevok si kladie za cieľ pomocou korelačných koeficientov kvantifikovať tesnosť väzieb medzi vybraných sociálnymi charakteristikami obyvateľov Slovenska a ich aktuálnymi volebnými preferenciami zdôrazňujúc ich regionálne podobnosti či jedinečnosti, pričom pri výpočtoch budú využité údaje z posledných parlamentných volieb uskutočnených 12. júna 2010.

Metodika

Prvotnou úlohou pre tento výskum bolo zadefinovať priestorové jednotky, v ktorých bude problematika volebných preferencií z pohľadu sociálnych skupín riešená. Keďže jedným z hlavných výskumných cieľov bolo odhalenie regionálnych disparít v tesnosti vzťahu medzi volebnými preferenciami a sociálnymi charakteristikami obyvateľstva, bolo nutné určiť hierarchickú úroveň priestorových jednotiek Slovenska, ktoré by najvýstižnejšie a najmä najreálnejšie odrážali skúmané vzťahy v danom území. Okresy Slovenskej republiky predstavujú predovšetkým administratívne jednotky, s ktorými sú štátne mechanizmy dlhodobo zvyknuté pracovať a zároveň na tejto úrovni poskytujú štatistické informácie reprezentujúce nižšiu hierarchickú úroveň ako tú, ktorú stelesňujú vyššie územné celky (VÚC), ktoré sú regionálne najmä z hľadiska výkonu moci a poskytovania delegovaných verejných funkcií než z toho reálneho zohľadňujúceho skutočné socio-ekonomické väzby územia. Reálne vzťahy medzi mestom a jeho zázemím, ktoré vzájomnými tokmi spoločne interagujú a vytvárajú tak kompaktné fungujúci priestorový celok, rešpektuje koncepcia funkčných mestských regiónov (ďalej aj FMR), ktorú v slovenských podmienkach uviedol do života profesor Bezák. Samotný autor konštatuje (Bezák, 2000): „práve funkčné mestské regióny definované na základe denných kontaktov predstavujú vhodný systém regionálnych jednotiek, ktorý môže poskytnúť adekvátnu predstavu o regionálnej štruktúre obyvateľstva, osídlenia a ekonomických aktivít“. Autor na základe vlastného výskumu a pri rešpektovaní uvedených skutočností identifikoval na Slovensku pre momentálny stav 51 funkčných mestských regiónov úrovne A. Úroveň B pozostáva zo 66 funkčných mestských regiónov. Pre potreby tohto výskumu bola zvolená úroveň A a to z toho dôvodu, aby každý funkčný mestský región tvorilo pokiaľ čo možno najviac obcí (kvôli minimálnej veľkosti štatistického súboru 30 jednotiek a teda samotnej výpovednej hodnote prevedených analýz). V prípade úrovne FMR B je funkčných mestských regiónov s 30 a menej obcami viac ako v prípade úrovne FMR A a aj preto bola uprednostnená úroveň FMR A, t.j. s menším počtom funkčných mestských regiónov, ale veľkostne (z hľadiska počtu obcí) väčších.

Ukazovateľom štatistickej väzby medzi sledovanými štruktúrnymi charakteristikami obyvateľstva a volebnými výsledkami politických strán bol Pearsonov korelačný koeficient (r), ktorý vyjadruje vzájomnú mieru korelácie (lineárnu závislosť) medzi dvoma premennými (nezávisle premennou X a závisle premennou Y). Tento ukazovateľ nachádza široké uplatnenie

v mnohých vedných disciplínach ako miera vyjadrujúca silu (tesnosť) lineárnej závislosti medzi dvoma premennými, ktorá sa v číselnom vyjadrení pohybuje v rozpätí od +1 po -1. Hodnota +1 vyjadruje maximálnu priamu lineárnu závislosť medzi uvažovanými premennými a naopak, hodnota -1 hovorí o maximálnej nepriamej lineárnej závislosti. Čím je táto hodnota bližšie k nule, tým je tesnosť (sila) závislosti medzi premennými voľnejšia (menšia). Hodnota $r = 0$ a hodnoty blízke nule hovoria, že neexistuje lineárna závislosť medzi skúmanými premennými, resp. je táto závislosť veľmi slabá. Priama (pozitívna) závislosť vyjadruje, že tak ako rastie resp. klesá nezávisle premenná X, tak zároveň rastie resp. klesá závisle premenná Y. Nepriama (negatívna) závislosť zasa vyjadruje, že tak ako rastie resp. klesá nezávisle premenná X, tak zároveň klesá resp. rastie závisle premenná Y (Robinson, 1998).

Pri takto značne zjednodušenom chápaní vzťahu medzi štruktúrnymi charakteristikami obyvateľstva a volebnými preferenciami sa však na úrovni regionálnych jednotiek vystavujeme riziku nesprávnej interpretácie skutočností, v anglosaskej literatúre označovanej ako „ecological fallacy“ (ekologický omyl, chyba resp. chybné usudzovanie). Ekologický omyl predstavuje chybu spočívajúcu v nesprávnej interpretácii štatistických dát pri vyhodnocovaní výsledkov ekologických štúdií, kedy formulované závery o povahe (charaktere) jednotlivcov sú vyslovované na základe agregátnych štatistík vytváraných pre skupinu, do ktorej jednotlivci patria. Tento omyl predpokladá, že jednotliví členovia skupiny majú priemerné charakteristiky tejto skupiny ako celku. Jednou z foriem ekologického omylu sú aj stereotypy, ktoré predpokladajú, že skupiny sú homogénne (Freedman, 1999). Nemôžeme teda predpokladať, že všetci príslušníci danej skupiny populácie majú rovnaké volebné preferencie alebo že zloženie každej štruktúry obyvateľstva prispieva rovnakým dielom k vysvetleniu závislej premennej, v tomto prípade volebných preferencií jednotlivých regiónov. Spôsob, ako sa vyhnúť tomuto riziku resp. ako ho čo najviac minimalizovať, predstavuje v prípade podobne orientovaných výskumov uplatnenie metód viacnásobnej regresie. Regresná analýza predstavuje štatistický nástroj uplatňovaný pri odhaľovaní vzťahov medzi skúmanými premennými. Výskumník sa zvyčajne usiluje identifikovať závislosť určitej premennej od inej premennej. Za týmto účelom sú zhromažďované údaje o záujmových premenných a regresnou analýzou je potom možné odhadnúť kvantitatívny vplyv nezávislých premenných (štruktúrnych charakteristík populácie) na závislú premennú (volebné výsledky politických subjektov). Výskumník zároveň hodnotí štatistickú významnosť identifikovaných vzťahov, ktorá vyjadruje stupeň zhody reálnej väzby s väzbou odhadovanou (vypočítanou). Viacnásobná regresia predstavuje techniku umožňujúcu (viacerým) dodatočným faktorom vstúpiť do analýzy osobitne, pričom nezávislý vplyv každého z nich je možné odhadnúť. Táto skutočnosť je následne využívaná pri kvantifikovaní vplyvu rôznych súčasne pôsobiacich faktorov na konkrétnu závislú premennú. Metóda jednoduchej regresie neberie v úvahu pôsobenie viacerých faktorov súčasne, čo však nie je prípad viacnásobnej regresie, ktorá je navyše často využívaná i za účelom identifikovania vplyvu jednej nezávislej premennej (Sykes, 2000).

Vhodný nástroj na vysvetlenie vzájomných vzťahov rôznych sociálno-ekonomických charakteristík ukotvených do určitého priestorového kontextu predstavujú metódy testujúce ich priestorovú autokoreláciu (Moranov index a Gearyho koeficient) resp. lokálne indikátory ich priestorovej asociácie (LISA), ktoré hodnotia existenciu klastrov v priestorovom usporiadaní týchto charakteristík. Priestorová autokorelácia je typom korelácie medzi hodnotami určitej premennej, ktoré sú striktné viazané na ich relatívne blízku vzájomnú vzdialenosť v rámci dvojdimenzionálneho priestoru. Stelesňuje tie priestorové vzťahy, ktoré klasická štatistika nie je schopná postihnúť. Priestorová autokorelácia existuje z toho dôvodu, pretože socio-ekonomické fenomény reálneho sveta sú typické skôr usporiadanosťou, priestorovými vzormi a systematickou koncentráciou než náhodnosťou ich priestorovej pozície a preto ju možno definovať ako závislosť medzi hodnotami určitej premennej nachádzajúcich sa vo vzájomnom susedstve alebo blízkej vzdialenosti. Ide o systematický vzor hodnôt danej premennej týkajúci sa ich lokalizácií, ktoré sú formované určitými spoločnými faktormi (Griffith, 2009). Uplatnenie spomínaných metód testovania priestorovej asociácie a autokorelácie by teda napomohlo pri vysvetľovaní vzájomnej väzby priestorového rozmiestnenia volebných výsledkov a vybraných štruktúrnych charakteristík populácie Slovenska, takýto výskum si však vyžaduje širší priestor na analýzu, hodnotenie, diskusiu či vyvodzovanie záverov, ktorý však v rámci tohto príspevku nie je možné obsiahnuť.

Štruktúrnymi charakteristikami obyvateľstva využitými za účelom vysvetlenia priestorovej kompozície volebných preferencií boli údaje o národnosti, vierovyznaní, poproduktívnej zložke populácie a štruktúre obyvateľstva na základe dosiahnutého vzdelania. Do prevedených analýz vstupovali dáta týkajúce sa deviatich najpočetnejších národnostných skupín žijúcich na Slovensku (slovenská, maďarská, rómska, česká, moravská, rusínska, ukrajinská, nemecká, poľská), piatich najpočetnejších religii a ateistov (rímskokatolícka, evanjelická augsburského vierovyznania, gréckokatolícka, reformovaná, pravoslávna, bez vyznania), poproduktívnej zložky populácie a skupín obyvateľstva s výrazne odlišným najvyššie dosiahnutým stupňom vzdelania (obyvateľstvo so základným a vysokoškolským vzdelaním). Za týmto účelom boli využité databázy z posledného sčítania obyvateľstva z roku 2001 koordinovaného Štatistickým úradom Slovenskej republiky, nakoľko aktuálnejšie databázy pokrývajúce sociálne skupiny obyvateľstva všetkých obcí Slovenskej republiky nie sú k dispozícii. Samozrejme, neaktuálnosť týchto dát významným spôsobom limituje výpovednú hodnotu prevedených analýz, nakoľko tieto údaje nekorešpondujú s reálnym stavom skúmaných štruktúr obyvateľstva Slovenska v čase konania samotných volieb do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2010. Nadchádzajúci populačný census (máj 2011) síce poskytne aktuálne údaje o štruktúrach obyvateľstva, kvôli objektívnym skutočnostiam (zhromažďovanie, spracovávanie, štrukturovanie dát, ...) však budú dostupné odbornej i laickej verejnosti so značným časovým oneskorením, čo v mnohých prípadoch obmedzuje úsilie politických analytikov o bezprostredné a súčasne komplexné hodnotenie minuloročných parlamentných volieb.

Do vzájomného vzťahu so sociálnou kompozíciou obyvateľstva boli v rámci tohto príspevku kladené volebné preferencie obyvateľov v zmysle volebných výsledkov hlavných politických strán dosiahnutých v posledných parlamentných voľbách uskutočnených na Slovensku v roku 2010. Do prevedenej analýzy boli zahrnuté volebné výsledky súčasných parlamentných strán (SMER, SDKÚ-DS, SAS, KDĽ, MOST-HÍD, SNS) a dvoch tradičných politických subjektov fungujúcich na slovenskej politickej a parlamentnej scéne od deväťdesiatych rokov minulého storočia, ktoré však v týchto voľbách ostali tesne pred bránami päťpercentnej hranice potrebnej na vstup do parlamentu (SMK-MKP a LS-HZDS). Volebné dáta boli čerpané z oficiálnej stránky Štatistického úradu Slovenskej republiky.

V prípade FMR Tvrdošín a Nižná neboli v rámci prevedených analýz brané do úvahy údaje o ukrajinskej národnosti, nakoľko podľa údajov zo sčítania obyvateľstva sa k tejto národnostnej skupine v rámci spomínaného FMR nehlási ani jedna osoba. V rámci FMR Snina zasa ani jeden oprávnený volič neodovzdal hlas strane SMK-MKP a teda nebolo možné v prípade tohto regiónu uvedený politický subjekt do analýz zahrnúť.

Časovo náročnou úlohou bolo previesť databázy o štruktúrnych charakteristikách populácie a volebných preferenciách obyvateľstva Slovenskej republiky z úrovne okresov na úroveň funkčných mestských regiónov, nakoľko tieto dve hierarchické úrovne nie sú z hľadiska počtu a priestorovej kompozície obcí vôbec kompaktné a vzájomne konzistentné.

Po zostrojení databáz pre úroveň funkčných mestských regiónov nasledovala fáza výpočtov korelačných koeficientov pre jednotlivé FMR z hľadiska parciálnych skupín populácie a jednotlivých politických strán. Za účelom dosiahnutia jedného korelačného koeficientu zohľadňujúceho všetky parciálne volebné preferencie uvažovaných skupín obyvateľstva spolu reprezentujúcich danú štruktúru populácie (národnostnú, religióznu, poproduktívnu, resp. vzdelanostnú) bolo potrebné takto získané čiastkové koeficienty zjednotiť pomocou viacstupňovej analýzy. Prvým krokom tejto analýzy bolo prevedenie hodnôt parciálnych korelačných koeficientov na absolútny tvar a to za tým účelom, aby sa dva rovnaké vplyvy opačnej orientácie v ďalších fázach výpočtov vzájomne nenegovali. Ak by sa toto opatrenie neprijalo, v takom prípade by hrozilo vyvodenie nesprávnych záverov napr. o nulových väzbách medzi skúmanými premennými, čo by nezodpovedalo realnej situácii. Druhým nevyhnutným krokom bolo v prípade korelačných koeficientov vystupujúcich teraz už v absolútnom tvare zohľadniť ich volebnopreferenčnú resp. socio-skupinovú váhu. Inak povedané, išlo o pridelenie váh týmto koeficientom na základe toho, aké populačne veľkej skupiny obyvateľstva sa daný koeficient týkal a aké volebné preferencie politickej strany zohľadňoval. Tento krok bol stanovený za tým účelom, aby sa rozlíšilo medzi koeficientmi rovnakej veľkosti zohľadňujúcimi na jednej strane populačne malé skupiny obyvateľstva a nízke volebné preferencie a na strane druhej relatívne početné skupiny populácie a vysoké volebné preferencie pre zúčastnené politické strany. Poslednou fázou výpočtu výsledného koeficientu uvažovanej štruktúry

obyvateľstva vo vzťahu k volebným preferenciám populácie pre daný región bolo zohľadnenie štatistickej významnosti vypočítaných koeficientov, ktorá sa pohybuje v intervale od 0-100 % resp. od 0-1. Štatistická významnosť je zadefinovaná vzťahom $1-\alpha$, kde α predstavuje hladinu významnosti. Hodnota α nám vyjadruje prípustnú veľkosť chyby testu. Celý predstavený proces možno nazvať trojstupňovým výpočtom hodnôt výsledných Pearsonových korelačných koeficientov pre potreby tohto výskumu nazývaných aj ako „korelačné koeficienty stupňa 3“.

Databázové úpravy, viacstupňové analýzy korelačných koeficientov, tabuľkové a grafické výstupy boli uskutočnené v programovom prostredí Microsoft Excel 2007, výpočty korelačných koeficientov v štatistickom programe SPSS Statistics 17.0 a mapové výstupy v programe MapInfo Professional 9.0.

Národnostná štruktúra obyvateľstva a volebné preferencie

Etnické zloženie obyvateľstva Slovenska je dané dlhým historickým vývojom spoločnosti formujúcej sa na našom území. Pestrá národnostná skladba obyvateľov Slovenska sa prejavuje aj v odlišnom voličskom správaní jednotlivých skupín populácie, ktoré vykazujú špecifické volebné preferencie.

Priestorová kompozícia Slovákov sa vyznačuje relatívne silnou štatistickou väzbou v prípade volebných výsledkov takmer všetkých politických strán zapojených do tohto výskumu (rovnaké konštatovanie platí taktiež u občanov maďarskej národnosti). Vo vzťahu k priestorovej kompozícii obyvateľov slovenskej národnosti bola identifikovaná najsilnejšia pozitívna korelácia s volebnými výsledkami strany SMER-SD ($r = 0,822$), SNS (0,672), SAS (0,652) a KDĽ (0,612). Podiel Slovákov v jednotlivých regiónoch naopak vysoko negatívne koreloval s volebnými preferenciami dvoch politických strán obhajujúcich záujmy najmä maďarskej menšiny žijúcej na Slovensku (SMK-MKP -0,981, MOST-HÍD -0,967). Tieto vzťahy signalizujú, že obyvatelia slovenskej národnosti sa orientujú najmä na sociálnodemokratickú, slovenskú národnú, liberálnu a kresťanskodemokratickú politickú platformu, naopak nevolia strany so silným programom v oblasti menšinovej politiky.

Druhú najpočetnejšiu národnostnú skupinu na Slovensku predstavujú Maďari. Územná distribúcia tohto etnika vykazuje jasne najsilnejšiu pozitívnu koreláciu s volebnými výsledkami SMK-MKP (0,992) a MOST-HÍD (0,981), čo vôbec neprekvapuje, nakoľko najmä prvá menovaná je už tradične stranou s jasným etnickým vybavením a podobné politické témy z veľkej časti kopíruje jej konkurenčná, prednedávnom vytvorená strana MOST-HÍD. Výsledkom silnej previazanosti maďarskej menšiny na tieto dva politické subjekty je negatívna väzba defakto na všetky ostatné slovenské politické sily zapojené do volebného boja v roku 2010. Najsilnejšiu negatívnu väzbu však priestorová kompozícia tohto etnika nevykazovala vo vzťahu k volebným výsledkom SNS, ako by sa možno dalo očakávať, ale k preferenciám strany SMER-SD (-0,857). SMER-SD sa vďaka svojej výraznej popularite

u obyvateľstva v poslednom období formoval ako konkurent všetkých bývalých opozičných strán (v istých témach snád i svojich bývalých koalíčných partnerov), nevynímajúc tie obsahujúce záujmy maďarskej menšiny. Taktiež možno konštatovať, že v predvolebnom období sa začala strana SMER-SD v národnostnej otázke významným spôsobom radikalizovať, čo sčasti súviselo so vzniknutou spoločensko-politickou situáciou v susednom Maďarsku, v ktorom sa taktiež uskutočnili parlamentné voľby, ale rovnako i s ambíciou tejto strany dosiahnuť vo voľbách do NR SR čo najlepší volebný výsledok. Volebné preferencie SNS v prípade negatívneho korelovania s priestorovou koncentráciou obyvateľstva maďarskej menšiny vykazovali tretí najsilnejší vzťah (-0,607) s výrazným odstupom za SMERom-SD, keď takmer identickú negatívnu väzbu vo vzťahu k priestorovému rozmiestneniu maďarskej menšiny vykazovali aj volebné preferencie KDH (-0,614), čo možno z istej časti vysvetliť vierovyznaním Maďarov, ktoré je okrem katolíckeho u významnej časti tohto etnika i kalvinistické. Samozrejme, v prvom rade ide o dôsledok silnej naviazanosti obyvateľov maďarskej národnosti na strany deklarujúce značnú podporu menšinovej politike. Na základe týchto skutočností možno konštatovať, že maďarská národnostná menšina sa stotožňuje najmä s politickými stranami založenými na etnickom princípe obhajujúcimi práve ich záujmy (SMK-MKP, MOST-HÍD). Naopak nepodporuje strany, ktoré disponujú národnostnými témami ohrozujúcimi ich status (SMER-SD, SNS), sčasti i strany striktne vyprofilované z hľadiska náboženských hodnôt (KDH).

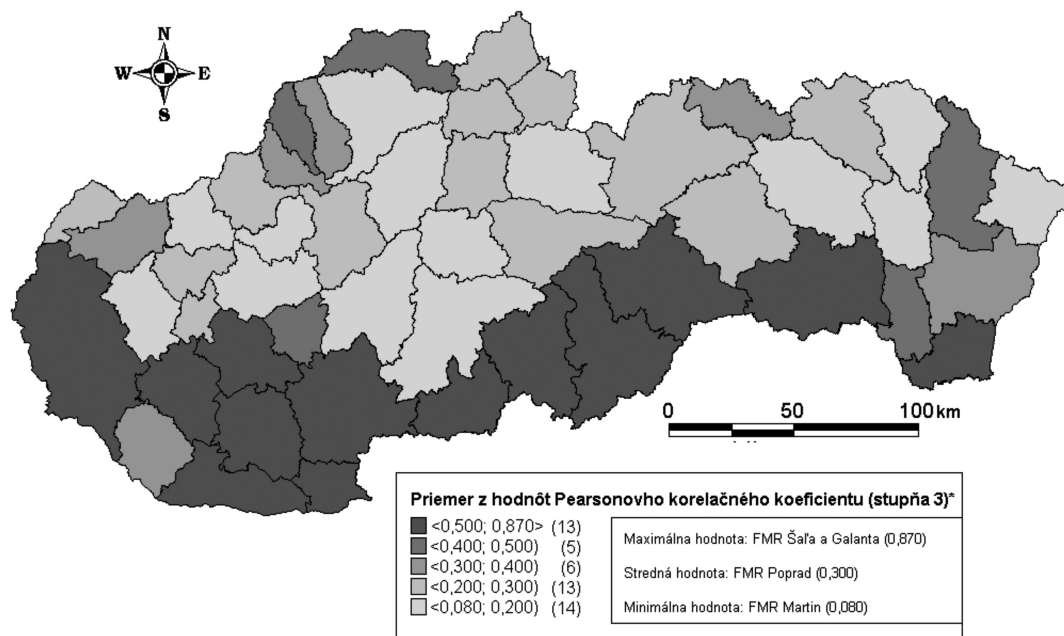
Výsledky týkajúce sa rómskej menšiny sú sčasti prekvapením, pretože jej priestorová distribúcia vykazovala najsilnejšiu pozitívnu koreláciu s volebnými preferenciami LS-HZDS, hoci sila tejto väzby nemá väčšiu výpovednú hodnotu (0,378). Za týmto stavom „letargie“ rómskej populácie voči politickým stranám možno hľadať minimálne dve príčiny. Rómsku problematiku jednoznačne nerieši ani jeden politický subjekt s výraznejšou podporou obyvateľstva, pričom nejednotnosť a neschopnosť spoločnej akcie vo volebnom správaní Rómov je dlhodobom javom. Z nízkych hodnôt väzieb rómskeho etnika na politické strany možno usudzovať, že ich volebné rozhodnutie nie je pravdepodobne ovplyvňované pozíciou v rámci sociálnej štruktúry, ale inými, najmä krátkodobými faktormi vstupujúcimi do formovania politických preferencií (médiá, kampaň a pod.). Negatívnu koreláciu (-0,378) vykazoval podiel rómskej menšiny v jednotlivých regiónoch voči priestorovému obrazcu volebných výsledkov SNS, čo sa nielen vzhľadom na predvolebnú kampaň SNS mohlo očakávať. Negatívny vzťah bol zistený v súvislosti s územným rozmiestnením Rómov aj v prípade volebných preferencií liberálnej SAS (-0,301). Na základe výsledkov posledných parlamentných volieb možno konštatovať, že Rómovia odmietli protimenšinovú politiku, istú časť liberálnych hodnôt, pričom je vysoko pravdepodobné, že vo vzťahu k volebnému správaniu tejto menšiny zohrávajú významnú úlohu krátkodobé faktory volebnej mobilizácie pôsobiace najmä v predvolebnom období. Treba však zdôrazniť, že vzhľadom na použitú metódu, stupeň priestorovej agregácie a populačnú veľkosť etnickej skupiny sú tieto tvrdenia zaťažené značným rizikom ekologického omylu.

Ďalšie národnosti žijúce na území Slovenskej republiky netvorí jednotlivo ani 1 % z celkovej populácie krajiny. Preto treba brať nasledovné tvrdenia s istou rezervou a predkladané zistenia podrobiť ďalšiemu výskumu za použitia dokonalejších analytických metód. Zaujímavé sú výsledky českej národnostnej menšiny. Územná distribúcia obyvateľov českej národnosti žijúcich na Slovensku vykazovala vo vzťahu k politickým stranám najmä pozitívnu koreláciu, negatívna štatistická väzba k výsledkom politickým subjektov bola v ich prípade zanedbateľná. Regionálna koncentrácia českej menšiny pozitívne korelovala s priestorovým obrazcom volebných preferencií tradičných i novovzniknutých pravicových liberálnych síl pôsobiacich na slovenskej politickej scéne. Najvyššia kladná štatistická závislosť bola identifikovaná medzi regionálnymi podielmi českého etnika a volebnými výsledkami SDKÚ-DS (0,699). Priestorová koncentrácia Čechov korelovala pomerne výrazne i s regionálnymi volebnými preferenciami SAS (0,620). Preto možno predpokladať, že česká národnostná menšina žijúca na Slovensku pravdepodobne podporuje politiku a deklarované hodnoty strán nachádzajúcich sa na pravicovom politickom spektre.

Podobné konštatovania možno prehlásiť i vo vzťahu k občanom moravskej národnosti. Najvyššiu pozitívnu korelačnú závislosť vykazovali vo vzťahu ku koncentrácii moravského etnika volebné preferencie SDKÚ-DS (0,682) a SAS (0,663). Negatívne väzby prejavovala priestorová kompozícia tejto národnostnej skupiny len nepatrne, najvyššiu dosiahla vo vzťahu k volebným preferenciám SMK-MKP (-0,307). V prípade obyvateľov moravskej národnosti možno teda konštatovať, že v územiach s najvyššou koncentráciou tohto etnika dosahujú veľmi dobré volebné preferencie liberálne strany a naopak sa nedarí strane SMK-MKP.

Korelačný vzťah medzi volebnými výsledkami politických strán a priestorovou kompozíciou rusínskeho etnika nie je v celoslovenskom meradle zvlášť intenzívny. Územná koncentrácia obyvateľov rusínskej národnosti koreluje pozitívne najmä s volebnými výsledkami strany SMER-SD (0,359), naopak negatívne s preferenciami SAS (-0,296). Tieto väzby nie sú príliš silné, ale i tak naznačujú istú pozitívnu priestorovú súvislosť územného rozmiestnenia Rusínov a volebných preferencií strany deklarujúcej sociálnodemokratické hodnoty a zároveň určitú negatívnu priestorovú asociáciu spomínanej národnostnej skupiny s volebnými výsledkami subjektov pravicového politického spektra.

Takmer identické závery možno vysloviť i v prípade občanov ukrajinskej národnosti žijúcich na území Slovenska. Priestorová kompozícia obyvateľov ukrajinskej národnosti pozitívne korelovala najmä s volebnými výsledkami SMERu-SD (0,362), najsilnejšia negatívna väzba bola identifikovaná v prípade preferencií SAS (-0,296). U tohto etnika je zaujímavá aj negatívna korelácia s volebnými výsledkami SNS (-0,238). Tieto hodnoty však nedosahujú výraznejšiu úroveň, avšak vypovedajú o istých vzájomných prepojeniach vyplývajúcich z priestorovej koncentrácie ukrajinského etnika a volebných preferencií politických strán na Slovensku. Možno preto predpokladať, že Ukrajinci sa identifikujú najmä so sociálnodemokratickou politickou platformou, naopak výraznejšie sa nestotožňujú s liberálnymi hodnotami a na-

pozn.: * vysvetlené v metodike článku

Obrázok č. 1: Korelačná závislosť medzi volebnými preferenciami a národnostnou štruktúrou obyvateľstva na úrovni funkčných mestských regiónov Slovenska v roku 2010

Zdroj: autor

cionálnou politikou. Na základe relatívne nízkych hodnôt korelačných koeficientov medzi priestorovým rozložením Rusínov a Ukrajincov a regionálnou podobou volebných preferencií politických strán možno usudzovať, že volebné správanie týchto skupín populácie ovplyvňujú významným spôsobom i ďalšie faktory, ako sú napr. individualizácia politiky, politické témy, retrospektívne hodnotenia, osobnosť lídra, úloha médií, predvolebná kampaň či historické volebné predispozície územia. Zároveň pre zistené výsledky platia vyššie spomínané obmedzenia.

Volebné správanie nemeckej národnostnej menšiny bude taktiež možné vysvetliť najmä inými faktormi než sociálnou štruktúrou územia či využitím metód viacnásobnej regresie. Priestorová kompozícia tohto etnika totiž nevykazuje výraznejšie štatistické väzby s priestorovou podobou volebných výsledkov skúmaných politických subjektov. V priestoroch s najvyššou koncentráciou obyvateľstva nemeckej národnosti dosahovali najlepšie volebné výsledky pravicové strany obhajujúce liberálne hodnoty, hoci štatistická väzba skúmaných premenných je v podstate na nízkej úrovni (štatistická väzba s SDKÚ-DS 0,296, s SAS 0,291). O priestorovej asociácii nemeckej národnosti s volebnými výsledkami politických subjektov defakto nemožno hovoriť, nakoľko tieto väzby vykazovali takmer nulovú štatistickú závislosť. Možno však predpokladať, že Nemci žijúci na Slovensku podporujú predovšetkým pravicové politické subjekty.

Poslednú národnostnú skupinu žijúcu na Slovensku analyzovanú vo vzťahu k volebným preferenciám slovenských politických strán predstavovali Poliáci. Typickou črtou vo vzťahu medzi priestorovou koncentráciou Poliakov a regionálnym obrazom volebných preferencií politických strán bola relatívne silná pozitívna väzba tejto skupiny populácie na volebné preferencie KDĽ (0,634). Naopak najvyššia negatívna

korelačná väzba, avšak veľmi nízkej intenzity, bola vo vzťahu k priestorovému rozmiestneniu poľského etnika vykazovaná na základe volebných výsledkov politických strán maďarskej menšiny (MOST-HÍD: -0,273, SMK-MKP: -0,247). V prípade Poliakov možno i na základe ich stupňa a charakteru religiozity predpokladať podporu kresťanskodemokratickej politickej platforme.

V ktorých častiach Slovenska dosahovalo priestorové rozmiestnenie charakteristík národnostnej štruktúry obyvateľstva vo vzťahu k volebným preferenciám najvyššiu štatistickú závislosť? O tomto vzťahu informujú korelačné koeficienty stupňa 3. Pri pohľade na Obrázok č.1 je evidentný priestorový obrazec týchto relácií. Najvyššiu korelačnú väzbu medzi štruktúrnymi charakteristikami populácie z hľadiska národnosti a volebnými výbermi obyvateľov dosahovali regióny nachádzajúce sa v južných častiach Slovenska pozdĺž slovensko-maďarskej štátnej hranice s významnou územnou koncentráciou maďarského obyvateľstva. Z hľadiska historických regiónov ide o región Bratislavy, Podunajský región, Dolnú Nitru, dolný Tekov, Hont, Novohrad, Malohont, Gemer, Abov a dolný Zemplín. Absolútne najvyššie hodnoty Pearsonovho korelačného koeficientu dosahovali FMR Šaľa a Galanta, Nové Zámky, Bratislava, Komárno, Levice, Rimavská Sobota, Lučenec, Veľký Krtíš a Nitra, ktoré prekročili hranicu korelačnej väzby $r > 0,700$, čo predpokladá vysokú vzájomnú závislosť skúmaných premenných. Výsledná hodnota vyjadrujúca celkovú priestorovú väzbu charakteristík národnostnej štruktúry obyvateľstva vo vzťahu k volebnými preferenciám za celú Slovenskú republiku vypočítaná na základe príslušných charakteristík jednotlivých regiónov predstavuje štatistickú závislosť veľkosti $r = 0,700$ (vôbec najvyššia spomedzi všetkých využitých štruktúr).

Religiózna štruktúra obyvateľstva a volebné preferencie

Štruktúra obyvateľstva Slovenska podľa vierovyznania je rovnako pestrá ako tá národnostná, avšak vykazuje odlišné priestorové zákonitosti jej rozšírenia. Takisto je však výsledkom dlhého historického vývoja nášho územia a obyvateľov na ňom žijúcich. Religiózna diverzita populácie Slovenska sa prejavuje i v odlišnom volebnom správaní príslušníkov hlásiacich sa k jednotlivým cirkvám.

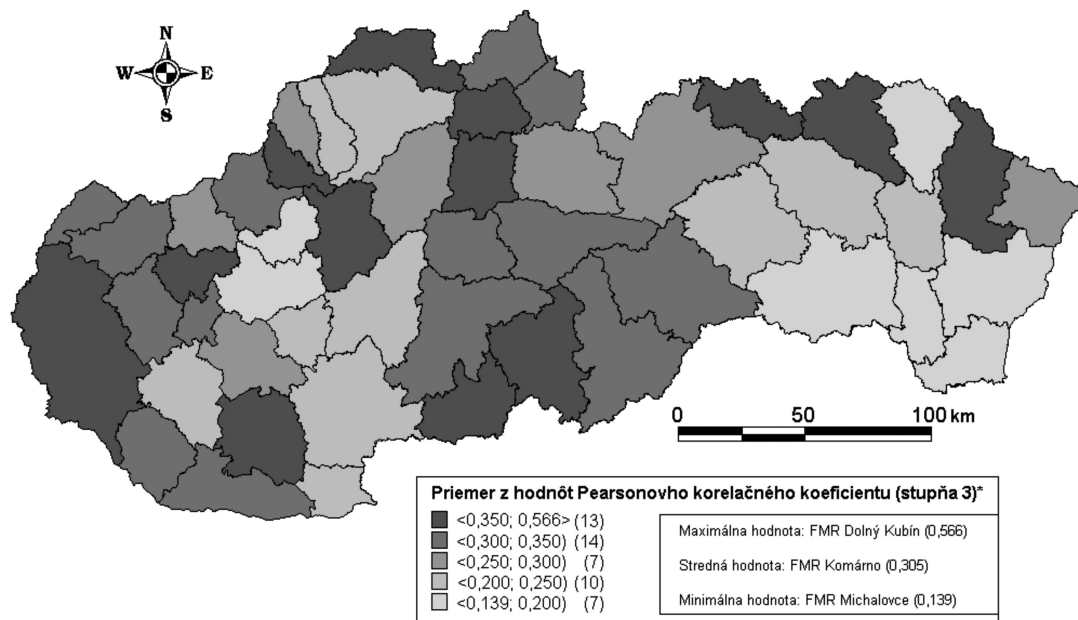
Najpočetnejšou cirkvou na Slovensku je rímskokatolícka cirkev, ktorej priestorová kompozícia vykazovala najsilnejšiu kladnú koreláciu s volebnými výsledkami SNS, čo môže byť do značnej miery prekvapivé ($r = 0,425$). Až na druhom mieste s menej výraznou pozitívnou väzbou (0,357) vo vzťahu k priestorovej koncentrácii stúpencov rímskokatolíckej cirkvi sa umiestnili volebné preferencie KDH ako hlavného nositeľa kresťanskodemokratickej „značky“ na Slovensku. Tieto skutočnosti možno vysvetliť z viacerých pohľadov. Volebné preferencie SNS sú už dlhodobo najvyššie v severozápadnej časti Slovenska, najmä v Žilinskom regióne - na hornom Považí, na Kysuciach a na Orave, čo sú zároveň regióny s najvyššou územnou koncentráciou obyvateľstva s rímskokatolíckym vierovyznaním. Významnú časť voličov SNS tvoria Slováci hlásiaci sa k rímskokatolíckej cirkvi, ktorej vedenie má v istých otázkach názorovú zhodu s čelnými predstaviteľmi tejto strany (napríklad postoj k predstaviteľom vojnového Slovenského štátu, averzia voči komunizmu a pod.). Práve v priestorovej kompozícii religióznej štruktúry Slovenska a v politických témach možno hľadať vysvetlenie tohto vzťahu. Relatívne nízka korelačná závislosť medzi priestorovou koncentráciou stúpencov rímskokatolíckej cirkvi a volebnými preferenciami KDH môže súvisieť taktiež so skutočnosťou, že táto strana nie je v súčasnosti jedinou, ktorá obhajuje základné kresťanské hodnoty. Ku kresťanskej tradícii sa hlási takmer celé spektrum hlavných politických strán na Slovensku. Za všetky možno spomenúť SDKÚ-DS, ktorá v istých tematických oblastiach dlhodobo konkuruje o podobného voliča ako KDH. Dalo by sa teda očakávať, že relatívne nízka štatistická väzba medzi priestorovou kompozíciou rímskokatolíkov a volebnými výsledkami KDH je zapríčinená relatívne silným vzťahom medzi touto religióznou skupinou a SDKÚ-DS, čo sa však nepotvrdilo, nakoľko priestorová koncentrácia tejto časti populácie vo vzťahu k volebným výsledkom SDKÚ-DS vykazovala veľmi slabú negatívnu väzbu (-0,132). Je to však logické, nakoľko SDKÚ zároveň oslovuje (a možno i masovejšie) aj iné prostredie, najmä mestský priestor charakteristický relatívne vysokou koncentráciou ateistov. Najvyššiu negatívnu korelačnú závislosť, avšak z hľadiska úrovne intenzity tohto vzťahu takmer nepodstatnú, zaznamenala priestorová skladba stúpencov rímskokatolíckej cirkvi v súvislosti s volebnými výsledkami ĽS-HZDS (-0,234).

Regionálna kompozícia obyvateľov hlásiacich sa k evanjelickej cirkvi augsburského vyznania vykazovala najvýraznejšiu pozitívnu koreláciu s volebnými výsledkami liberálnej SAS (0,389), druhú najtesnejšiu, avšak už menej významnú, rovnako s pravicou SDKÚ-DS (0,294). Negatívne štatistické

väzby sú v prípade územnej koncentrácie tejto religióznej skupiny na veľmi nízkej úrovni, pričom najvyššiu hodnotu dosahujú vo vzťahu k volebným preferenciám KDH, čo je z hľadiska zdieľaných cirkevných hodnôt do istej miery pochopiteľné (-0,234). Vo všeobecnosti teda možno predpokladať, že evanjelici volia z hľadiska politických hodnôt skôr tie liberálne.

Stúpenci gréckokatolíckej cirkvi sú tretou najpočetnejšou religióznou skupinou na Slovensku. Vo vzťahu k priestorovej štruktúre gréckokatolíkov vykazovali najvyššiu pozitívnu korelačnú závislosť volebné preferencie strany SMER-SD (0,340). Možno sa dala očakávať i silnejšia vzájomná väzba týchto premenných, nakoľko táto strana už tradične dosahuje jedni zo svojich najlepších volebných výsledkov práve na severovýchode Slovenska, ktorý je zároveň typicky vysokou koncentráciou vyznáčov gréckokatolíckeho náboženstva. Druhú najvyššiu kladnú korelačnú závislosť vo vzťahu ku priestorovej skladbe gréckokatolíkov zaznamenala z hľadiska priestorového kontextu strana ĽS-HZDS (0,235), išlo však o relatívne slabú štatistickú reláciu. Ide pravdepodobne o doznívanie niekdajšej pozície ĽS-HZDS v rámci severovýchodného Slovenska, kde toto hnutie dosahovalo nadpriemerné volebné zisky, avšak tieto priestory boli z hľadiska volebných preferencií postupom času akoby „obsadzované“ stranou SMER-SD práve na úkor ĽS-HZDS. Významná časť stúpencov gréckokatolíckej cirkvi sa pravdepodobne nestotožňuje s pravicovo-liberálnymi hodnotami, nakoľko korelácia medzi ich priestorovou skladbou a volebnými výsledkami SAS dosiahla spomedzi všetkých uvažovaných strán najvyššiu negatívnu väzbu (-0,414). SNS sa v týchto priestoroch tiež nedarilo, vo vzťahu k územnej distribúcii gréckokatolíkov vykazovali ich volebné výsledky negatívnu štatistickú závislosť na úrovni (-0,303). Na základe týchto zistení možno predpokladať, že vyznávači grécko-katolíckeho náboženstva podporili v parlamentných voľbách v roku 2010 pravdepodobne sociálnodemokratický štýl politiky a naopak sa nestotožnili s liberálnou a nacionálnou politickou platformou.

Územná kompozícia reformovanej kresťanskej (kalvinistickej) cirkvi deklarovala vo vzťahu k volebným výsledkom politických strán spomedzi všetkých cirkví najsilnejšie korelačné väzby. Najsilnejšia pozitívna korelácia bola zaznamenaná v prípade priestorového rozmiestnenia kalvínov vo vzťahu k územnému obrazcu volebných preferencií SMK-MKP (0,772) a MOSTu-HÍD (0,721). Väzby takejto orientácie a sily sa v prípade tejto religióznej skupiny dali očakávať, nakoľko podľa sčítania obyvateľstva sú štyri pätiny vyznáčov tohto náboženstva maďarskej národnosti. Späťosť maďarského etnika s týmito politickými stranami je všeobecne známa a prijímaná. Naopak významne zápornú štatistickú závislosť vykazovala územná skladba stúpencov tejto religie v súvislosti s volebnými preferenciami SMERu-SD (-0,652). Rovnako negatívna korelácia bola zistená v prípade rozmiestnenia volebných výsledkov SNS (-0,522), SAS (-0,521) a KDH (-0,463). Záporná priestorová asociácia s volebnými výsledkami ostatných politických síl je v prípade územnej kompozície kalvínov očakávaná a takpovediac samovoľne generovaná, nakoľko plynie z tesnej väzby na politické strany etnického charakteru reprezentujúce najmä maďarskú menšinu (SMK-

pozn.: * vysvetlené v metodike článku

Obrázok č. 2: Korelačná závislosť medzi volebnými preferenciami a religióznou štruktúrou obyvateľstva na úrovni funkčných mestských regiónov Slovenska v roku 2010

Zdroj: autor

MKP a MOST-DÍD). Navyše, negatívna väzba na SMER-SD či SNS sa v prípade tejto skupiny obyvateľstva dala očakávať, viac však prekvapuje vo vzťahu k SAS a KDĽ. Liberálne hodnoty SAS sú kalvínom pravdepodobne výrazne vzdialené a tradičné kresťanské hodnoty KDĽ nie sú stupňom tejto reformovanej cirkvi taktiež vlastné. U kalvínov preto z hľadiska politického videnia možno predpokladať deklarovanú podporu politickým silám obhajujúcim záujmy maďarskej menšiny a skepticizmus k sociálnodemokratickým, liberálnym či kresťanskodemokratickým hodnotám ostatných politických subjektov, pričom sa vyznačujú pomerne silným konzervativizmom v politickej i náboženskej oblasti.

Priestorová štruktúra stúpcov pravoslávnej cirkvi vykazuje jedinou významnejšiu väzbu kladnej orientácie vo vzťahu k volebným výsledkom strany SMER-SD (0,380). Ostatné pozitívne i negatívne korelačné závislosti tejto religióznej skupiny smerom k volebným preferenciám politických strán sú výrazne slabšie, pričom najvýznamnejšia negatívna korelácia dosiahla hodnotu (-0,294) pri volebných preferenciách SAS. Pravoslávni veriaci sú koncentrovaní na severovýchode Slovenska a podobne ako stúpenci gréckokatolíckej cirkvi aj v ich prípade vykazovali najvyššiu pozitívnu korelačnú závislosť volebné preferencie strany SMER-SD, ktorá práve v týchto regiónoch Slovenska dosahuje jedni zo svojich najlepších volebných výsledkov a naopak negatívnu koreláciu volebné preferencie SAS, ktorá v týchto regiónoch oslovila relatívne málo voličov. Na základe týchto zistení možno predpokladať, že slovenskí pravoslávni veriaci sa pravdepodobne stotožňujú najmä so sociálnodemokratickou politikou a naopak nepodporujú liberálne politické sily.

Na Slovensku však tvoria druhú najpočetnejšiu spoločenskú skupinu vyjadrujúcu sa k náboženskej otázke ateisti - tí,

ktorí sa nehlásia k žiadnej z cirkví. Ich volebné správanie je taktiež jedinečné a vyznačuje sa množstvom špecifických črt. Ateisti (obyvateľstvo „bez vyznania“) sú koncentrovaní najmä v urbánnom prostredí, kde dosahujú veľmi dobré výsledky najmä pravicové politické subjekty ako SDKÚ-DS či SAS. Takéto prepojenie potvrdil i tento výskum. Priestorová štruktúra ateistov a ich regionálne koncentrácie vykazovali najsilnejšie väzby práve s volebnými výsledkami SDKÚ-DS (0,540) a SAS (0,508). Naopak takmer rovnako tesná, avšak negatívna korelačná závislosť bola v prípade ateistov očakávané preukázaná vo vzťahu k volebným preferenciám KDĽ (-0,436). Ostatné pozitívne či negatívne štatistické relácie dosahovali veľmi nízke hodnoty. Aj tieto zistenia len potvrdzujú skutočnosť, že „ateistického voliča“ možno označiť ako vyznávača liberálnych hodnôt, a to nielen v politickej oblasti.

Vzťah medzi religióznou štruktúrou obyvateľstva Slovenska a volebnými preferenciami odovzdanými v parlamentných voľbách v roku 2010 sa vyznačuje pestrou mozaikou regionálnych špecifik. V rámci tohto prepojenia len ťažko identifikovať súvislejšie územia s najvyššími hodnotami korelačných koeficientov. Prvú oblasť s relatívne tesnejšou väzbou medzi priestorovou kompozíciou skupín obyvateľstva podľa viero-vyznania a volebnými výsledkami politických strán možno rozpoznať na západnom Slovensku v historickom regióne Bratislavy, na Záhorí, v Trnavskom regióne a vo väčšej časti Podunajska. V rámci centrálnej časti Slovenska bola v prípade uvažovaných premenných dosiahnutá najvyššia štatistická závislosť v oblasti Novohradu, Gemeru, Malohontu, Podpoľania, Pohronia a Horehronia. V severozápadnej časti územia Slovenska boli zaznamenané vyššie hodnoty korelácie medzi religióznou štruktúrou populácie a volebnými preferenciami najmä na Orave, dolnom Liptove, Kysuciach, v časti stred-

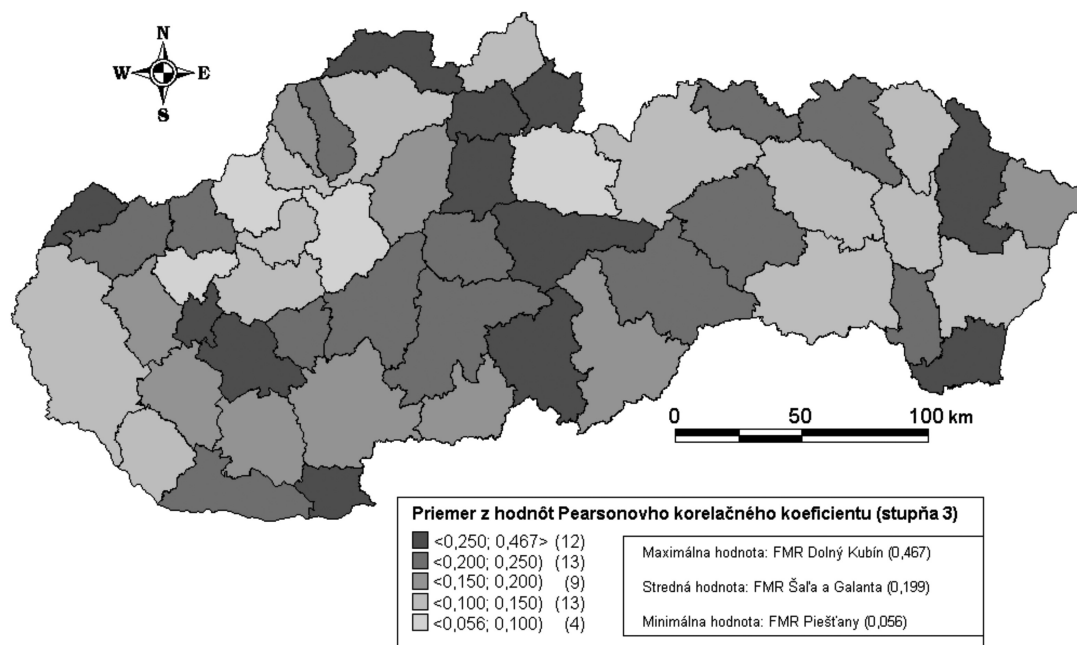
ného Považia a na Hornej Nitre. Poslednú oblasť s relatívne tesnejšou väzbou skúmaných charakteristík možno nájsť na severovýchode Slovenska v regióne Zamaguria, na hornom Šariši a hornom Zemplíne. Absolútne najvyššie hodnoty Pearsonovho korelačného koeficientu v prípade volebných preferencií skúmaných cez priestorovú koncentráciu charakteristík religióznej štruktúry obyvateľstva Slovenska vykazovali FMR Dolný Kubín, Veľký Krtíš a Humenné, ktoré ako jediné dosiahli hodnoty korelačných koeficientov vyššie ako $r = 0,500$, hodnoty vyššie ako $r = 0,400$ boli identifikované u ďalších 6 funkčných mestských regiónov (FMR Stará Ľubovňa, Lučenec, Piešťany, Čadca, Ružomberok a Bardejov). V tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť skutočnosť, že intenzita väzby v prípade priestorovej koncentrácie charakteristík religióznej štruktúry smerom k volebným preferenciám obyvateľstva zďaleka nedosahovala takú úroveň ako v prípade národnostnej štruktúry. Výsledná hodnota vyjadrujúca celkovú priestorovú väzbu religióznej štruktúry obyvateľstva vo vzťahu k volebnými preferenciám za celú Slovenskú republiku predstavuje štatistickú závislosť veľkosti $r = 0,247$ (vôbec najnižšia spomedzi všetkých analyzovaných štruktúr).

Poproduktívna zložka obyvateľstva a volebné preferencie

Stupeň priestorovej koncentrácie poproduktívnej zložky obyvateľstva Slovenska vykazuje taktiež významné regionálne rozdiely. Tieto územné disparity sú výsledkom dlhodobého vývoja jednotlivých regiónov formujúceho odlišné reprodukčné a religiózne správanie obyvateľov týchto oblastí, prejavujúce sa i v rozdielnom zastúpení poproduktívnej populácie v rámci nich. Podľa sčítania obyvateľstva

z roku 2001 bola poproduktívna časť populácie definovaná zastúpením žien vo veku 55 a viac rokov a mužov vo veku 60 a viac rokov.

Najvyššia pozitívna korelácia medzi priestorovou kompozíciou volebných preferencií skúmaných prostredníctvom zastúpenia poproduktívnej zložky obyvateľstva v jednotlivých regiónoch bola zistená v prípade volebných ziskov SMK-MKP (0,322) a MOSTu-HÍD (0,311). Hoci intenzita tejto väzby nie je príliš presvedčivá, príčiny jej existencie možno jednoznačne pomenovať. Staršia populácia v rámci územia Slovenska je vo väčšej miere koncentrovaná v regiónoch južného a najmä juhozápadného Slovenska, teda v regiónoch, kde sa už tradične darí SMK-MKP a najnovšie i novovzniknutej strane MOST-HÍD. Možno preto predpokladať, že voliči týchto dvoch strán sú prevažne maďarskej národnosti a mnoho z nich i pravdepodobne vyšších vekových kategórií. Najväčším prekvapením v prípade charakteru a intenzity vzťahu medzi poproduktívnou zložkou populácie a volebnými preferenciami politických subjektov sa môže javiť silná negatívna väzba územnej kompozície tejto časti obyvateľstva smerom k volebným výsledkom KDĽ (-0,686). Dalo by sa predpokladať, že nezanedbateľnú časť voličov KDĽ môžu tvoriť starší občania, čo ani nevyvraciam, ale obraz priestorových koncentrácií týchto premenných nám ponúka vysvetlenie z iného uhla pohľadu. KDĽ dosahuje najlepšie volebné výsledky najmä v severných častiach Slovenska s vysokým stupňom religiozity obyvateľstva a zároveň disponujúcich relatívne mladou populáciou a naopak pomerne nízkym podielom obyvateľstva vo vyššom veku. Preto možno predpokladať, že poproduktívna časť populácie vytvára v porovnaní s mladšou (produktívnou) zložkou obyvateľstva oveľa menšiu časť preferencií KDĽ, čo však vyplýva i z jej nižšej

pozn.: * vysvetlené v metodike článku

Obrázok č. 3: Korelačná závislosť medzi volebnými preferenciami a poproduktívnou zložkou obyvateľstva na úrovni funkčných mestských regiónov Slovenska v roku 2010

Zdroj: autor

početnosti. Z priestorového hľadiska platí v tomto prípade zákonitosť, že KDH dosahuje lepšie volebné výsledky v regiónoch s nižším zastúpením poproduktívneho obyvateľstva a platí to aj opačne, čo je však dané špecifickým volebným správaním obyvateľov južného a juhozápadného Slovenska podporujúcich najmä dve najsilnejšie menšinové strany, na čo v týchto regiónoch „doplácajú“ nielen volebné výsledky KDH, ale i všetkých ostatných politických subjektov.

Regionálna podoba závislosti medzi priestorovou kompozíciou poproduktívnej časti obyvateľstva a volebnými výsledkami politických strán je značne disparitná a neumožňuje vysloviť jednoznačné priestorové pravidlo, podľa ktorého by sa tento vzťah zákonite riadil. Najsilnejšie väzby medzi týmito premennými sa viažu na pás tiahnucci sa cez stredné Slovensko severojužným smerom od Kysúc, Oravy, cez dolný Liptov, Horehronie až po Novohrad. Na západnom Slovensku boli v tomto prípade identifikované najvyššie hodnoty v severnej časti Záhoria, na dolnom Ponitří a vo východnej časti Podunajského regiónu a na východe Slovenska dosiahol najlepšie výsledky Zemplín okrem jeho centrálnej časti. Absolútne najvyššie hodnoty korelačných koeficientov vo vzťahu medzi priestorovou kompozíciou volebných výsledkov a podielom poproduktívnej zložky populácie vykazovali FMR Dolný Kubín, Humenné a Tvrdošín a Nižná, v ktorých tesnosť väzby prekračovala hranicu $r = 0,400$. Ďalších päť FMR (Brezno, Ružomberok, Skalica a Holíč, Hlohovec, Čadca) sa pohybovalo v rozmedzí od 0,300-0,400. Tieto najvyššie hodnoty však dosahujú oveľa nižšiu úroveň ako v prípade národnostnej či dokonca religióznej štruktúry, z čoho možno dedukovať slabšiu prepojenosť priestorovej skladby poproduktívneho obyvateľstva a volebných preferencií v rámci jednotlivých regiónov. Výsledná hodnota vyjadrujúca celkovú priestorovú väzbu charakteristík poproduktívnej zložky obyvateľstva vo vzťahu k volebnými preferenciám za celú Slovenskú republiku predstavuje štatistickú závislosť veľkosti $r = 0,278$ (druhá najnižšia spomedzi všetkých skúmaných štruktúr)

Štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania a volebné preferencie

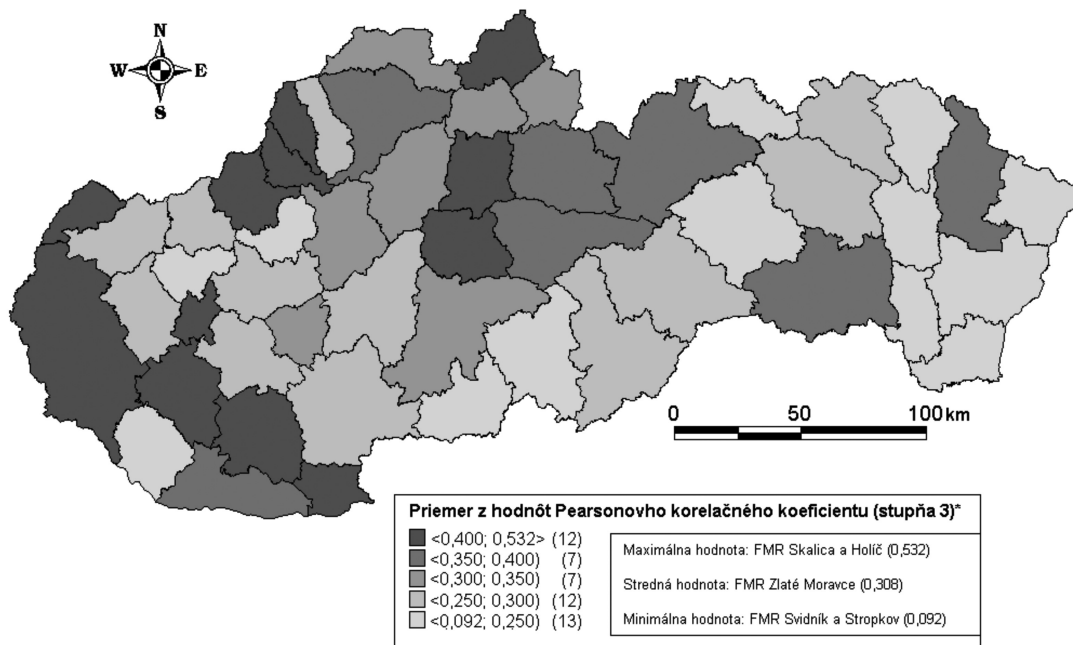
Aj v prípade úrovne najvyššie dosiahnutého stupňa vzdelania je územie Slovenska charakteristické značnými regionálnymi disparitami. I štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania, rovnako ako všetky ostatné, reagovala na turbulencie v politickom, spoločenskom či hospodárskom živote súčasne rešpektujúc črty dlhodobého historického vývoja územia Slovenska i regiónov v rámci neho. Z dôvodu limitovaného rozsahu tohto príspevku som sa rozhodol analyzovať vo vzťahu k volebným preferenciám len dve skupiny populácie podľa stupňa dosiahnutého vzdelania, a to konkrétne obyvateľstvo so základným a vysokoškolským vzdelaním, u ktorých možno očakávať práve najväčšie rozdiely vo volebnom správaní.

Priestorová kompozícia obyvateľov so základným vzdelaním vo vzťahu k volebným preferenciám najviac pozitívne korelovala s volebnými výsledkami strán SMK-MKP (0,651) a MOST-HÍD (0,615). Túto zákonitosť si možno vysvetliť tým, že v regiónoch, v ktorých dosahujú tieto strany najlepšie

výsledky, žije relatívne vysoký počet obyvateľov so základným vzdelaním koncentrovaných najmä v južných častiach Slovenska. Naopak vysokú negatívnu korelačnú závislosť vykazovala táto skupina populácie vo vzťahu k volebným výsledkom novovzniknutej liberálnej strany SAS (-0,703). Je to pochopiteľné, nakoľko SAS má svojich sympatizantov najmä v urbánnom prostredí s relatívne nízkou koncentráciou obyvateľstva so základným vzdelaním a naopak vyšším zastúpením vysokoškolsky vzdelanej populácie. Pomerne vysoká negatívna korelácia bola zaznamenaná v prípade územnej koncentrácie obyvateľstva so základným vzdelaním aj vo vzťahu k volebným ziskom ďalšej pravicovej strany, SDKÚ-DS (-0,594). V prípade strany SDKÚ-DS možno takisto konštatovať podporu pochádzajúcu najmä z mestského prostredia a vysokoškolsky vzdelanej populácie a naopak slabšie volebné výsledky smerom k vidieku a obyvateľstvu s nižším vzdelaním. Už slabšie negatívne väzby preukazovala priestorová distribúcia obyvateľstva so základným vzdelaním voči volebným výsledkom ďalších politických strán ako SNS, SMER-SD či KDH. Na základe týchto zistení možno predpokladať, že významná časť obyvateľov so základným vzdelaním podporuje menšinové strany SMK-MKP a MOST-HÍD, pričom podstatná časť populácie s týmto stupňom vzdelania sa nestotožňuje s pravicovou politikou reprezentovanou stranami SAS a SDKÚ-DS.

Stupeň územnej koncentrácie vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva v rámci Slovenska vykazoval najvýraznejšie korelačné väzby s volebnými výsledkami SDKÚ-DS (0,760) a SAS (0,666). Volebná podpora spomedzi všetkých analyzovaných strán dosiahla jedine u týchto dvoch politických subjektov výrazné či vôbec výraznejšie štatistické korelácie vo vzťahu k podielu vysokoškolsky vzdelanej populácie. Ako už bolo spomenuté, SDKÚ-DS a SAS oslovujú najmä mestské prostredie, ktoré je typické vyššou koncentráciou obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním. Negatívne väzby boli v prípade priestorovej skladby obyvateľstva s týmto stupňom vzdelania v relácii s výsledkami politických subjektov pomerne slabé až zanedbateľné. Relevantnejšia korelácia zápornej orientácie pri regionálnych podieloch vysokoškolsky vzdelaných bola identifikovaná len voči preferenciám SMK-MKP (-0,310), čo je však logické, nakoľko bola zistená štatistická súvislosť volebných výsledkov tejto strany s priestorovou distribúciou obyvateľstva so základným vzdelaním. Obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním preto možno charakterizovať ako skupinu spoločnosti podporujúcu prevažne liberálne pravicové hodnoty.

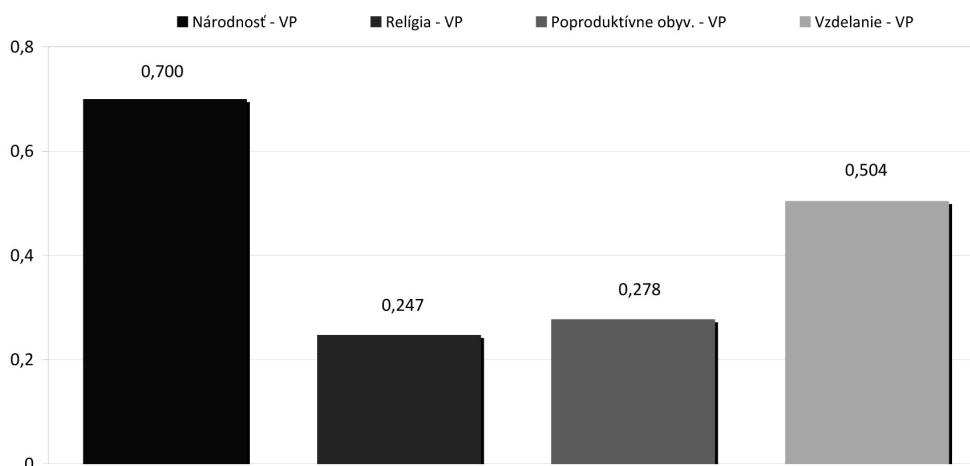
Pohľad na regionálnu kompozíciu územia Slovenska na základe hodnôt korelačnej väzby medzi štruktúrou obyvateľstva podľa vzdelania a volebnými preferenciami politických strán prezrádza niekoľko zaujímavých priestorových tendencií. Vyššie hodnoty tejto závislosti sú koncentrované v juhozápadnej časti Slovenska, a to najmä vo väčšej časti Podunajského regiónu, v Bratislavskom regióne a na Záhorí. Druhá väčšiu koncentráciu možno identifikovať v severnej a severozápadnej časti krajiny, lokalizovanú na strednom a hornom Považí, Orave, Liptove, v Podtatranskom regióne a na Horehroní. Vo východnej časti územia vykazuje tesnejší vzťah skúmaných premenných len Abov a časť horného Zemplína. Absolútne

pozn.: * vysvetlené v metodike článku

Obrázok č. 4: Korelačná závislosť medzi volebnými preferenciami a vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva na úrovni funkčných mestských regiónov Slovenska v roku 2010

Zdroj: autor

Graf č.1: Korelačná závislosť medzi vybranými socio-ekonomickými charakteristikami a volebnými preferenciami na Slovensku v roku 2010 (na základe hodnôt Pearsonovho korelačného koeficientu)

Zdroj: autor

najvyššie hodnoty Pearsonovho korelačného koeficientu boli zaznamenané v prípade priestorovej skladby volebných preferencií skúmaných cez charakteristiky obyvateľstva na základe vzdelania vo FMR Skalica a Holíč, Banská Bystrica, Púchov, Šaľa a Galanta a vo FMR Dubnica nad Váhom, v prípade ktorých sa hodnoty korelácie pohybovali v tesnej blízkosti úrovne 0,500. Okrem týchto regiónov ešte ďalších sedem nachádzajúcich sa najmä v juhozápadnej a severozápadnej časti Slovenska (FMR Námestovo, Bratislava, Trenčín, Hlohovec, Nové Zámky, Štúrovo a Ružomberok) dosiahlo hodnoty tejto väzby nad hranicou $r = 0,400$. Tieto hodnoty sa v prípade vzdelanostnej

štruktúry obyvateľstva teda pohybujú na vyššej úrovni než tomu bolo u religióznej či poproduktívnej zložky populácie, čo signalizuje tesnejší vzťah medzi priestorovou kompozíciou tejto štruktúry obyvateľstva a volebnými preferenciami, avšak intenzita tejto väzby stále nedosahuje úrovne identifikované pri charakteristikách národnostnej štruktúry. Výsledná hodnota vyjadrujúca celkovú priestorovú väzbu charakteristík štruktúry obyvateľstva na základe vzdelania vo vzťahu k volebnými preferenciami za celú Slovenskú republiku predstavuje štatistickú závislosť veľkosti $r = 0,504$ (druhá najvyššia spomedzi všetkých analyzovaných štruktúr).

Tabuľka č.1 Hodnoty Pearsonovho korelačného koeficientu vybraných sociálnych charakteristík obyvateľstva vo vzťahu k volebným preferenciám na úrovni funkčných mestských regiónov Slovenska v roku 2010

Funkčný mestský región	NŠ-VP	RŠ-VP	PPO-VP	VŠ-VP
Bánovce nad Bebravou	0,172	0,198	0,118	0,162
Banská Bystrica	0,175	0,341	0,202	0,511
Bardejov	0,244	0,419	0,226	0,292
Bratislava	0,759	0,380	0,120	0,458
Brezno	0,244	0,327	0,383	0,396
Čadca	0,438	0,428	0,302	0,333
Dolný Kubín	0,201	0,566	0,467	0,337
Dubnica nad Váhom	0,311	0,396	0,140	0,492
Dunajská Streda	0,324	0,336	0,122	0,192
Hlohovec	0,221	0,349	0,303	0,431
Humenné	0,458	0,525	0,454	0,379
Komárno	0,756	0,305	0,208	0,354
Košice	0,623	0,172	0,136	0,387
Levice	0,744	0,216	0,163	0,282
Liptovský Mikuláš	0,120	0,284	0,081	0,389
Lučenec	0,718	0,466	0,282	0,188
Martin	0,080	0,294	0,152	0,325
Michalovce	0,366	0,139	0,102	0,227
Námestovo	0,218	0,336	0,133	0,469
Nitra	0,704	0,281	0,295	0,278
Nové Mesto nad Váhom	0,123	0,298	0,236	0,286
Nové Zámky	0,869	0,361	0,185	0,427
Piešťany	0,210	0,432	0,056	0,236
Poprad	0,300	0,270	0,148	0,399
Považská Bystrica	0,306	0,234	0,239	0,286
Prešov	0,129	0,206	0,127	0,291
Prievidza	0,251	0,353	0,077	0,318
Púchov	0,456	0,281	0,193	0,500
Rimavská Sobota	0,729	0,312	0,164	0,274
Rožňava	0,639	0,319	0,217	0,267
Ružomberok	0,284	0,425	0,381	0,411
Senica	0,305	0,328	0,211	0,253
Skalica a Holíč	0,257	0,341	0,359	0,532
Snina	0,161	0,250	0,194	0,200
Spišská Nová Ves	0,237	0,248	0,208	0,163
Stará Ľubovňa	0,302	0,479	0,229	0,186
Svidník a Stropkov	0,123	0,153	0,114	0,092
Šaľa a Galanta	0,870	0,230	0,199	0,493
Štúrovo	0,624	0,230	0,295	0,418
Topoľčany	0,139	0,183	0,128	0,252
Trebišov	0,477	0,170	0,219	0,176
Trenčín	0,300	0,347	0,069	0,455
Trnava	0,133	0,319	0,184	0,289
Tvrdošín a Nižná	0,228	0,345	0,422	0,315
Veľké Kapušany a Kráľovský Chlmec	0,532	0,193	0,278	0,162
Veľký Krtíš	0,711	0,550	0,189	0,194
Vranov nad Topľou	0,153	0,207	0,118	0,240
Zlaté Moravce	0,441	0,200	0,202	0,308
Zvolen	0,089	0,300	0,206	0,349
Žiar nad Hronom	0,194	0,223	0,208	0,267
Žilina	0,132	0,222	0,129	0,360
SLOVENSKO	0,700	0,247	0,278	0,504

Vysvetlivky: NŠ-VP = národnostná štruktúra – volebné preferencie, RŠ-VP = religiózna štruktúra – volebné preferencie, NŠ-PPO-VP = poproduktívne obyvateľstvo – volebné preferencie, VŠ-VP = vzdelanostná štruktúra – volebné preferencie

Zdroj údajov: autor (výskum)

Postavenie politických strán vo vzťahu k rôznym sociálnym prostrediam

Doteraz sme sa na problematiku prejavov volebného správania pozerali z pozície jednotlivých skupín spoločnosti, identifikovali ich hlavné tendencie v oblasti politických preferencií na základe priestorových zákonitostí volebných výsledkov a štruktúrnych charakteristík, ktoré sú im typické. Za účelom doplnenia celkového obrazu skúmanej problematiky sa teraz veľmi stručne vyjadríme i k charakteristike hlavných politických strán na Slovensku vytvorenej na základe ich prepojenia na jednotlivé spoločenské skupiny, ktoré možno rozdeliť na centrálnu resp. marginálne z hľadiska ich volebnej podpory.

Volebné zisky strany Sloboda a solidarita (SAS) sa viažu najmä na prostredie s vysokou koncentráciou vysokoškolsky vzdelaných ľudí (0,666), na moravskú (0,663), slovenskú (0,652), českú národnosť (0,620) a ateisticky zmýšľajúcich ľudí (0,508). Strane sa naopak nedarí najmä v regiónoch s vyššou koncentráciou obyvateľov so základným vzdelaním (-0,703), obyvateľstva maďarskej národnosti (-0,599) a príslušníkov reformovanej kresťanskej cirkvi (-0,521).

Strana maďarskej koalície (SMK-MKP) má najvyššiu podporu v oblastiach s vysokou koncentráciou maďarského obyvateľstva (0,992), príslušníkov reformovanej kresťanskej cirkvi - kalvínov (0,772) a obyvateľstva so základným vzdelaním (0,651). Strane sa výrazne nedarí najmä v regiónoch s priemernou resp. nadpriemernou koncentráciou občanov slovenskej národnosti (-0,981).

Ludová strana – Hnutie za demokratické Slovensko (ĽS-HZDS) v rámci tohto výskumu neprejavila výraznejšie väzby na konkrétne sociálne prostredie. Isté pozitívne prepojenia možno badať vo vzťahu k obyvateľstvu slovenskej (0,381) a rómskej národnosti (0,378), negatívne v prípade regiónov s vyššou koncentráciou maďarského etnika (-0,412).

V prípade Slovenskej národnej strany (SNS) sa dá predpokladať podpora najmä u obyvateľov slovenskej národnosti (0,672), sčasti aj u rímskokatolíckych veriacich (0,425). Volebné preferencie tejto strany negatívne reagovali na územnú koncentráciu obyvateľov maďarskej národnosti (-0,607), stúpcov reformovanej kresťanskej cirkvi (-0,522) a obyvateľov so základným stupňom vzdelania (-0,447).

Volebné výsledky Kresťanskodemokratického hnutia (KDH) sa pozitívne viažu najmä na regióny s vyššou koncentráciou občanov poľskej (0,634) a slovenskej národnosti (0,612). Isté pozitívne väzby sa javia byť v prípade tejto strany i vo vzťahu k oblastiam s vysokým zastúpením rímskokatolíckeho obyvateľstva (0,357). Naopak hnutiu sa nedarí v regiónoch s vyšším zastúpením obyvateľstva v poproduktívnom veku (-0,686), maďarskej národnosti (-0,634), príslušníkov reformovanej kresťanskej cirkvi (-0,463) a ateistov (-0,436).

Slovenská demokratická a kresťanská únia – demokratická strana (SDKÚ-DS) dosahuje najlepšie volebné výsledky v regiónoch s vyšším zastúpením vysokoškolsky vzdelanej populácie (0,760), obyvateľstva českej (0,699) a moravskej národnosti (0,682) a ateistov (0,540). Strana naopak výsledkovo stráca v oblastiach s vysokým podielom obyvateľov so základným vzdelaním (-0,594) či maďarskej národnosti (-0,422).

Tabuľka č.2 Celoslovenské hodnoty Pearsonovho korelačného koeficientu vybraných sociálnych charakteristík obyvateľstva vo vzťahu k volebným výsledkom vybraných politických strán vo voľbách do NR SR v roku 2010

	NÁRODNOSŤ								
	slovenská	maďarská	rómska	česká	moravská	rusínska	ukrajinská	nemecká	poľská
SaS	0,652	-0,599	-0,305	0,620	0,663	-0,296	-0,322	0,291	0,138
SMK-MKP	-0,981	0,992	0,036	-0,211	-0,307	-0,141	-0,144	-0,163	-0,247
ĽS-HZDS	0,381	-0,412	0,378	-0,066	-0,046	0,033	0,053	-0,023	-0,022
SNS	0,672	-0,607	-0,378	0,103	0,188	-0,186	-0,238	0,015	0,270
KDH	0,612	-0,614	-0,005	-0,138	-0,085	0,116	0,145	-0,026	0,634
SDKÚ-DS	0,433	-0,422	-0,104	0,699	0,682	-0,161	-0,156	0,296	-0,050
SMER-SD	0,822	-0,857	-0,020	-0,037	0,050	0,359	0,362	0,038	0,122
MOST-HÍD	-0,967	0,981	0,029	-0,188	-0,250	-0,161	-0,167	-0,123	-0,273

	RELÍGIA						POP- DUKTÍVNE OBYVATEĽSTVO	VZDELANIE	
	rímsko- katolícka	evanjelická	grécko- katolícka	reformovaná	pravoslávna	bez vyznania		základné	vysoko- školské
SaS	0,047	0,389	-0,414	-0,521	-0,294	0,508	0,016	-0,703	0,666
SMK-MKP	-0,081	-0,134	-0,118	0,772	-0,143	-0,046	0,322	0,651	-0,310
ĽS-HZDS	-0,234	0,157	0,235	-0,106	0,072	0,110	-0,129	-0,059	-0,172
SNS	0,425	0,037	-0,303	-0,522	-0,175	-0,041	-0,119	-0,447	0,096
KDH	0,357	-0,174	0,167	-0,463	0,069	-0,436	-0,686	-0,351	0,003
SDKÚ-DS	-0,132	0,294	-0,213	-0,352	-0,169	0,540	0,062	-0,594	0,760
SMER-SD	0,039	0,000	0,340	-0,652	0,380	-0,203	-0,223	-0,416	-0,011
MOST-HÍD	-0,080	-0,127	-0,159	0,721	-0,161	0,046	0,311	0,615	-0,211

Zdroj údajov: autor (výskum)

Volebné výsledky SMERu – sociálnej demokracie (SMER-SD) vysoko pozitívne korelovali najmä s priestorovou kompozíciou obyvateľstva slovenskej národnosti (0,822). Už výrazne slabšia bola pozitívna väzba na regióny s vyšším zastúpením pravoslávneho (0,380), ukrajinského (0,362), ruského (0,359) či gréckokatolíckeho obyvateľstva (0,340). Výsledky tejto strany negatívne reagovali na priestorovú kompozíciu maďarského etnika (-0,857), príslušníkov reformovanej kresťanskej cirkvi (-0,652) či obyvateľstva so základným vzdelaním (-0,416).

Volebná podpora strany MOST-HÍD sa pozitívne viaže na regióny s vysokým zastúpením občanov maďarskej národnosti (0,981), príslušníkov reformovanej kresťanskej cirkvi (0,721) a obyvateľstva so základným vzdelaním (0,615). Výrazne negatívne korelovali volebné výsledky tejto strany s priestorovou koncentráciou obyvateľov slovenskej národnosti (-0,967). Vo vzťahu k iným sociálnym skupinám populácie táto strana nevykazovala významnejšie väzby zápornej orientácie.

Záver

Volebné správanie obyvateľov ktorejkoľvek krajiny či akejkoľvek územnej jednotky je formované širokou škálou faktorov. Mnohé výskumy podceňujú geografický aspekt štúdia problematiky príčin volebných výberov obyvateľstva, nakoľko metódy, ktoré využívajú pri vysvetľovaní volebného správania, narábajú s relatívne malou vzorkou respondentov a tým defakto vylučujú možnosti odhalenia akýchkoľvek priestorových zákonitostí pri vysvetľovaní volebných preferencií a ignorujú tak širšie súvislosti vzťahov existujúce medzi rôznymi skupinami obyvateľstva a prostredím, v ktorom žijú. Analýzy zamerané na agregátne úrovne (akou je i táto štúdia) zasa riskujú prílišné zovšeobecnenia v prípade pomenovania volebného správania občanov a môžu tak naraziť na problém tzv. „ekologickému omylu“. Najlepšou cestou, ako sa vyhnúť nesprávnej interpretácii výsledkov ekologických štúdií, je využiť metodologické postupy viacnásobnej regresie, ktoré však v rámci tohto príspevku z viacerých objektívnych dôvodov použité neboli. Preto je potrebné zistené skutočnosti a zákonitosti hodnotiť veľmi opatrne, zdržanlivo či dokonca kriticky. Výskumnou ambíciou tejto štúdie bol pokus o vysvetlenie volebných preferencií politických strán pomocou sociálnej štruktúry obyvateľstva Slovenska a jej priestorových zákonitostí. Cieľ predstaveného príspevku spočíval v identifikácii a kvantitatívnom vyjadrení väzieb medzi základnými charakteristikami obyvateľstva z pozície národnosti, religie, poproduktívnej zložky populácie a dosiahnutého stupňa vzdelania vo vzťahu k volebným výsledkom hlavných politických síl na Slovensku. Jednou z najdôležitejších úloh tejto analýzy bolo určiť regionálne podobnosti a odlišnosti týchto väzieb prameniace zo špecifického volebného správania obyvateľov žijúcich v jednotlivých oblastiach Slovenska a pomenovať sociálne prostredia, v ktorých sa hlavným politickým stranám preferenčne darí. Za týmto účelom boli využité databázy o parciálnych štruktúrnych skupinách populácie Slo-

venskej republiky pochádzajúce z posledného sčítania obyvateľstva z roku 2001. Volebné výsledky, ktoré boli spolu so sociálnymi charakteristikami v rámci prevedeného výskumu analyzované, sa týkali volieb do Národnej rady Slovenskej republiky uskutočnených v roku 2010 a pozostávali z volebných výsledkov ôsmich politických strán s najvyššou podporou obyvateľstva preukázanou v spomínaných voľbách. Za územné jednotky najlepšie vystihujúce socio-ekonomické vzťahy obyvateľstva v regionálnom meradle boli pre potreby tejto štúdie zvolené funkčné mestské regióny, ktorých je možné v rámci Slovenska identifikovať päťdesiatjeden. Ukazovateľom postihujúcim korelačnú väzbu medzi skúmanými premennými bol v tomto prípade Pearsonov korelačný koeficient, hodnoty ktorého za účelom čo najväčšej možnej objektivizácie analytického postupu zároveň zohľadňovali svoju vlastnú štatistickú významnosť, populačnú veľkosť skupín obyvateľstva a volebné preferencie politických strán, ktorých sa bezprostredne týkali.

Výsledky prevedeného výskumu dokázali, že národnostnú štruktúru obyvateľstva Slovenska možno označiť za oblasť sociálneho štiepenia takpovediac „na slovenský spôsob“. Jednotlivé národnostné skupiny sa pri vzájomnom porovnaní vyznačovali mnohokrát zásadne odlišnými volebnými preferenciami reflektujúc tak špecifické volebné správanie im vlastné. Práve v prípade priestorovej kompozície parciálnych národnostných skupín i národnostnej štruktúry ako takej bola vo vzťahu k volebným preferenciám obyvateľstva zistená najvyššia korelačná závislosť spomedzi všetkých uvažovaných premenných analyzovaných v rámci tohto výskumu. Špecifickosť tejto väzby sa prejavila i v jej regionálnej podobe, ktorá vykazuje črty pozitívnej priestorovej autokorelácie s koncentráciou najvyšších hodnôt v južných častiach Slovenska. Druhú najsilnejšiu korelačnú závislosť vo vzťahu k volebným výsledkom preukázala územná distribúcia obyvateľstva podľa vzdelania. Priestorový obraz tejto väzby je menej kompaktný, avšak vyššie hodnoty sú koncentrované najmä na juhozápade a severe Slovenska. Väzby zostávajúcich dvoch štruktúr obyvateľstva (religióznej štruktúry a poproduktívneho obyvateľstva) plynúce z ich priestorových kompozícií dosahujú v oboch prípadoch relatívne nízky stupeň prepojenia smerom k územnému rozmiestneniu volebných preferencií politických strán. Regionálne disparity v rozložení ich hodnôt vylučujú pomenovanie akýchkoľvek geografických zákonitostí, nakoľko ich priestorová schéma vyvoláva dojem priestorovej náhodnosti.

V závere možno konštatovať, že volebné preferencie politických strán sú v slovenských podmienkach do značnej miery závislé od postavenia jednotlivca v sociálnej štruktúre na základe jeho národnosti či stupňa dosiahnutého vzdelania, avšak na konečné volebné rozhodnutie voliča vplyva oveľa širšie spektrum faktorov, než je len sociálne prostredie, v ktorom sa človek nachádza. Zaujímavým (a to nielen z priestorového hľadiska) sa javí byť zistenie, že v prípade všetkých štruktúr obyvateľstva analyzovaných v rámci tohto výskumu boli vo všeobecnosti nižšie hodnoty závislosti vo vzťahu k volebným preferenciám vykazované v prípade regiónov východného Slovenska. Môže to vypovedať o slabšom postavení sociálnej kompozície populácie tejto časti krajiny

smerom k volebným výberom obyvateľstva a naopak o silnejšej pozícii iných faktorov ovplyvňujúcich volebné správanie elektorátu. Nastupujúca individualizácia rozhodovania prameniaca z informačných možností súčasnej doby, ideologické a hodnotové orientácie, politické témy, ekonomické, retrospektívne či prospektívne hlasovanie, volebná kampaň, postavenie lídra strany, úloha médií či mnoho ďalších faktorov dopĺňajú spoločne so sociálnou kompozíciou spoločnosti celkový obraz o príčinách konečného volebného rozhodnutia voliča. Poznanie sociálnej štruktúry, jej zákonitostí a vzťahov smerom k volebnému správaniu obyvateľov môže napomôcť politickým elitám viesť svoju kampaň čo najefektívnejšie vzhľadom k vynaloženiu vlastných prostriedkov, zacieliť na vhodné skupiny voličov a v konečnom dôsledku maximalizovať volebný zisk svojej politickej strany.

Podakovanie

Tento príspevok bol podporený grantovým projektom VEGA č. 1/0709/ „Adaptabilita priestorových systémov v post-transformačnom období“. Tento príspevok bol podporený grantovým projektom pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov Univerzity Komenského č. UK/131/2010 „Volebné systémy, volebná účasť a volebné preferencie na Slovensku - priestorová diferenciácia a jej zmeny“.

Literatúra

- ANDERSEN, R., HEATH, A. (2000): Social Class and Voting: A Multilevel Analysis of Individual and Constituency Differences. The Centre for Research into Elections and Social Trends. Oxford
- BARTOLINI, S., MAIR, P. (1990): Identity, Competition, and Electoral Availability: The Stabilization of European Electorates 1885-1985. Cambridge (Cambridge University Press)
- BERELSON, B., LAZARSFELD, P. F., MCPHEE, W. N. (1954): Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign. Chicago (The University of Chicago Press)
- BEZÁK, A. (2000): Funkčné mestské regióny na Slovensku. Bratislava: Geografický ústav Slovenskej akadémie vied. Geographia Slovaca, 15, str. 3-90
- BRUNN S., D., VLČKOVÁ, V. (1994): Parties, Candidates, and Competitive Regions in the 1992 Slovak National Council Elections. Geografický časopis, 46, str. 231-246
- BÚTORA, M., BÚTOROVÁ, Z., MESEŽNIKOV, G. (1999): Kto? Prečo? Ako? Slovenské voľby 1998. Bratislava (Inštitút pre verejné otázky)
- DALTON, R., J. (1996): Comparative Politics: Micro-behavioral Perspectives. In Goodin, R. a Klingemann, H. -D. ed. A New Handbook of Political Science. Oxford (Oxford University Press)
- DALTON, R., J., FLANAGAN, S., C., BECK, P., A. (1984): Electoral Change in Advanced Industrial Democracies: Realignment or De-alignment? Princeton, NJ (Princeton University Press)
- FRANKLIN, M., N., MACKIE, T., K., VALEN, H. (eds.) (1992): Electoral Change: Responses to Evolving Social and Attitudinal Structures in Seventeen Democracies. Cambridge (Cambridge University Press)
- FREEDMAN, D., A. (1999): Ecological Inference and Ecological Fallacy. Berkeley (University of California Press)
- GRIFFITH, D. A. (2009): Spatial Autocorrelation. Dallas, University of Texas (Elsevier)
- GYARFÁŠOVÁ, O., KÚSKA, M. (1999): Vývoj volebných preferencií a analýza volebného správania. In Bútora, M., Bútorová, Z., Mesežnikov, G. ed. Kto? Prečo? Ako? Slovenské voľby 1998. Bratislava (Inštitút pre verejné otázky), str. 261-276
- INGLEHART, R. (1990): Culture Shift in Advanced Industrial Society. Princeton (Princeton University Press)
- KAASE, M., KLINGEMANN, H. -D. (1994): Electoral Research in the Federal Republic of Germany. in Thomassen, J., J., A. ed. The Intellectual History of Election Studies. Special Issue of the European Journal for Political Research. Dordrecht (Kluwer), str. 343-366
- KRIVÝ, V. (1999): Územné celky a skupiny obcí v parlamentných voľbách 1998. Bratislava: Sociologický ústav SAV. Sociológia, 31, str.51-85
- KRIVÝ, V. (2000): Politické orientácie na Slovensku – skupinové profily. Bratislava (Inštitút pre verejné otázky)
- KRIVÝ, V., FEGLOVÁ, V., BALKO, D. (1996): Slovensko a jeho regióny – sociokultúrne súvislosti volebného správania. Bratislava (Nadácia Médiá)
- LIPSET, S., M., ROKKAN, S. (1967): Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives. London (Collier-Macmillan)
- MARIOT, P. (1999): Štruktúra volebných preferencií obyvateľov najväčších miest Slovenska. Geografický časopis, 51, str.153-174
- MESEŽNIKOV, G., GYARFÁŠOVÁ, O., KOLLÁR, M. (2003): Slovenské voľby ,02. Výsledky, dôsledky, súvislosti. Bratislava (Inštitút pre verejné otázky)
- ROBINSON, G., M. (1998): Methods and Techniques in Human Geography. New York (Wiley & Sons)
- SYKES, A., O. (2000): An Introduction to Regression Analysis. Chicago: Stanford Institute for Economic Policy Research and Stanford Center for International Development. Lectures in Law & Economics 1, str. 1-33
- ŠKOLKAY, A. (1999): Médiá a politická komunikácia v predvolebnej a volebnej kampani. In Bútora, M., Bútorová, Z., Mesežnikov, G. ed. Kto? Prečo? Ako? Slovenské voľby 1998. Bratislava (Inštitút pre verejné otázky), str. 167-196
- THOMASSEN, J. (2005): The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies. Oxford (Oxford University Press)
- VAŠEČKA, M. (1999): Rómovia a parlamentné voľby 1998. In Bútora, M., Bútorová, Z., Mesežnikov, G. ed. Kto? Prečo? Ako? Slovenské voľby 1998. Bratislava (Inštitút pre verejné otázky), str. 289-298
- VLČKOVÁ, V. (1995): Geografické aspekty výsledkov volieb do SNR a Národnej rady SR (1990-1992-1994). Bratislava (Nadácia Elita)
- Sčítanie obyvateľov, domov a bytov (2001): Databáza údajov za obce SR. Bratislava (Štatistický úrad Slovenskej republiky)
- Výsledky hlasovania vo voľbách do NR SR, 12. jún 2010 (2010): Výsledky hlasovania podľa obcí. Bratislava (Štatistický úrad Slovenskej republiky)